

Banalnost zla

b [6yka.com/novosti/banalnost-zla](https://www.6yka.com/novosti/banalnost-zla)

(Hannah Arendt ft Leonard Cohen VS Adolf Eichmann ft Banalnost Zla)

Glasovita politička filozofkinja, Hana Arent, u svetu intelektualnih preguća na mnogovrsne načine je skrenula pažnju na sebe. Bila je poznata kao izuzetni poznavalac i ogolitelj korena totalitarizma, istraživač uticaja istine i laži u politici, potom odnosa autoriteta i slobode, kritičar nasilja, tumač revolucionarnih procesa. Pored neospornih naučno-istraživačkih odlika, uz njeno se ime često vezuje afera sa profesorom Martinom Hajdegerom (koji ju je „učio razmišljanju“), mada ne toliko zbog društveno „neprihvatljive“ – ili u društvu neshvatljive – veze profesor-studentkinja, koliko zbog Hajdegerove sklonosti nacizmu. Arent je bila Jevrejka, što je u očima prosečnog posmatrača ovu vezu činilo paradoksalnom, štaviše neprirodnom. I baš na polju pogubnog sukoba nacizam – jevrejstvo, sukoba što je doneo milione žrtava jednome narodu, koji je nestajao zbog religijsko-nacionalnog predznaka, Hana Arent je iznela svoju čuvenu tezu o „banalnosti zla“, čime je postavila visoki zadatak istraživačima moralno-etičkih principa. Da li nestanak nebrojenih ljudskih života ima za svoj uzrok takvu prizemnost i plitkost, nešto tako besmisleno kao što je banalnost zla?

Ovu tezu Hana Arent uspostavlja 1961. godine kada kao izveštač lista Njujorker piše svoju studiju sa suđenja nacističkom ratnom zločincu, jednom od tvoraca politike „konačnog rešenja jevrejskog pitanja“, Adolfu Ajhmanu, pod nazivom „Izveštaj o banalnosti zla: Ajhman u Jerusalimu“ (delo je objavljeno 1963). Još pre objavljivanja dela njena je teza izazvala mnoge kontroverze i žestoke i ostrašćene kritike. Ovo naročito zbog toga što je tvrdila da „ovo suđenje mora da se odvija isključivo u interesu pravde i ničega drugog.“ Međutim, upravo ta jednakost u primeni pravde bila je nešto „skandalozno“, budući da Ajhmanove žrtve u koncentracionim logorima nisu imale nikakvu šansu na pravedno suđenje. Njima je unapred presuđivano. Iz tog razloga u javnom procesu protiv Ajhmana čuli su se i zahtevi da mu treba biti onemogućeno da se izjašnjava po pitanju optužnice, što bi značilo i uskraćivanje bilo kakve vrste odbrane na suđenju. U dotičnoj postavci Arent je tvrdila da je cilj ovakvog procesa osveta, a ne pravda. Svoje viđenje ona je uobličila stavom da bi trebalo suditi „njegovim [Ajhmanovim] delima, a ne patnjama Jevreja, niti nemačkom narodu ili čovečanstvu.“ Baš upućujući na njegova dela, Arent je pokušala da sagleda mogućnosti iz kojih proističu takva beščovečnost namera i činova Adolfa Ajhmana. Ono što će ona dati kao obrazloženje uzroka zločinjenja podeliće intelektualnu javnost i uzdrmati i razgneviti jevrejsku zajednicu širom sveta, a naročito u Izraelu.

Naime, Arent će u Ajhmanu prepoznati psihostrukturu priglupog mediokriteta, ravnodušnog spram događaja oko sebe, ali ne zbog zverske hladnokrvnosti, već zbog nesposobnosti i tuposti da ih shvati. Njega ne karakteriše zlo „visokog čela“, usled čega ona ne nalazi da je Ajhman zlikovac čudovišnih namera i ciljeva. Njegova ga površnost pretvara u podaničku svest i poslušnu budalu. „Ajhmana nije moguće uporediti sa

nitkovlukom jednoga Jaga, Magbeta ili Ričarda III. On jeste žudeo za napredovanjem, ali svakako ne bi poubijao svoje pretpostavljene da bi ih nasledio.“ Takva pojava, koja gotovo da „ne ume da misli“, teško bi se mogla nositi sa opterećenjem vlasti, kada jedino što ume jeste da izvršava naredbe i pokorava se postojećim (u ovom slučaju antisemitskim) zakonima, ne razmišljajući o njihovoj ispravnosti ili pravednosti. Za takvo nešto nije ni nadaren. Upravo ovakvim ponašanjem smatra se korisnim i, iskazujući poslušnost prema hijerarhijskom ustrojstvu nacionalsocijalizma, sasvim ispravnim. On tim načinom ispunjava svoju dužnost prema postojećem zakonskom okviru. Otuda se za Hanu Arent Ajhman javlja kao jadni birokrata – postavljenik bez mozga – koji ne preispituje svoje činove, već mehanizuje matricu ustanovljenog legaliteta, ma koliko ona bila dehumanizovana.

Govoreći kantovskim rečnikom, Ajhman je za Hanu Arent eksponent totalitarizovane heteronomije volje neke više instance, zarad čega se odriče sopstvene autonomije. Ne budući samosvojan, samodelatan, ne izražavajući sopstvenu slobodnu volju, jer je previše glup da bi je imao, Ajhman zapravo i nije ličnost. On je samo pogodni alat za izvršenje naredbi svojih glavešina. Samim tim teško i da je odgovoran za sopstvene činove. U njemu nema ničega fascinantnog. On je odista bedna jedinka, mali čovek, što svoje nedostatke i nedoslednosti nadomešta utapanjem u masovno oduševljenje autoritarnom silom. Ali baš otuda ljudskost mu ne može biti svojstvena. Baš otuda je njegovo zlo izvršavanja zakona banalno. Banalno je i to što milioni običnih ljudi, prosečnih svakodnevnih prolaznika, po ovom obrascu, mogu biti potencijalni masovni zlikovci. Otuda se zahteva nužnost samopreispitivanja u vezi sa humanošću prema drugom i drugačijem. U suprotnom olako možemo biti obmanuti primirenošću običnog čoveka, kao i neprijatno iznenađeni neočekivanim obrtima naviknutosti na takvu običnost.

Upravo ta naviknutost na običnost navela je i Leonarda Koena da u svojoj zbirci pesama provokativnog naslova, „Cveće za Hitlera“, u pesmi „Sve što bi trebalo znati o Adolfu Ajhmanu“, u jednom popisu inventara banalnosti ukaže na zlo koje ljudi čine. Ono se može pronaći u bilo kome nedovoljno spremnom da sebi postavlja istinita pitanja, a sasvim plitko i bezobzirno predanom svom „pozivu“.

LEONARD KOEN

Sve što treba znati o Adolfu Ajhmanu

Oči: Obične

Kosa: Obična

Težina: Srednja

Visina: Srednja

Osobeni znaci: Nema

Broj prstiju na rukama: Deset

Broj prstiju na nogama: Deset

Inteligencija: Prosečna

Šta ste očekivali?

Kandže?

Ogromne očnjake?

Zelenu pljuvačku?

Ludilo?
